

NOVO ČITANJE HRVATSKOGA GLAGOLJSKOGA KONAVOSKOGA NATPISA IZ 11. STOLJEĆA

Marica ČUNČIĆ, Zagreb

Čitanje *Konavoskoga natpisa* objavili su 2001. godine Niko Kapetanić i Mateo Žagar. Ovi autori prvi dio najjužnijega hrvatskoga natpisa čitaju na sljedeći način: [is]kl[e]sa goneslavo gospoim̃ i stavljaju ga u 11. st. Godine 2005. Gordana Tomović je prvi dio natpisa pročitala: *ê kl[i]sa(r)h̃ ne sl(ê)pac̃ ho(ž)d(̃) bos ñ* i pretpostavlja da je to srpski natpis iz 13. st. M. Žagar ponovno objavljuje 2009. god. čitanje iz 2001. Autorica ovoga članka donosi novo čitanje prvoga dijela natpisa koje glasi: *ê kl[e]sa to na slêpo to ê koim̃* odnosno *ja klesa to na slijepo, to ja, koiñ*. Klesati na slijepo i danas znači klesati bez predloška ili nacрта. *Koim̃* je kroatizirana grčka riječ *κοινός* koja znači običnu, neposvećenu osobu, i svjedoči o utjecaju grčkoga jezika u 11. st. u Konavlima. Klesar dakle nije bio ni redovnik ni svećenik, nego laik koji se toliko ponosi što zna pisati glagoljicu da tu činjenicu zapisuje u kamen. Paleografska se analiza sastoji od komentara na prijašnja dva čitanja i od slika slova prvotnoga i novoga čitanja.

ključne riječi: hrvatski glagoljski *Konavoski natpis*, 11. st., novo čitanje.

Pripremajući članak o glagoljskome natpisu iz Župe dubrovačke (NŽD) iz 11. st. koji je 2007. godine pronađen kraj crkve sv. Đurđa između sela Bujića i Petrače, usporedila sam ga s našim najstarijim glagoljskim spomenicima.¹ Među njima je kao važan komparativan paleografski izvor bio i *Konavoski glagoljski natpis* (KN) koji je 1990. pronađen u Konavlima. Oba natpisa su iz južnoga hrvatskoga područja na kojemu je svaki nalaz glagoljice velika rijetkost i stoga im treba posvetiti veliku pozornost i pomno ih obraditi.²

¹ ČUNČIĆ, M.; M. PERKIĆ 2009. Natpis Župe Dubrovačke, Slovo 59: 77-122.

² KN sam držala u rukama 1998. godine prilikom gostovanja u Dubrovniku kad me gospodin Niko Kapetanić odveo svojoj kući u Župu dubrovačku i odmotao pomno zamotan mali bijeli dragi kamen pronađen kod sela Dunave prilikom rušenja crkve Male Gospe, smještene ispod tvrđave Soko. Natpis se sada čuva u Arheološkom muzeju u Dubrovniku.

Prvu objavu o pronalasku toga najjužnijega glagoljskoga natpisa napisali su 1999. Branko Fučić i Niko Kapetanić.³ Autori se nisu upuštali u paleografsku analizu, napisali su jedino da, osim glagoljice, KN ima i nekoliko ćirilčkih slova.⁴ Međutim naša je paleografska analiza to opovrgla. Autori datiraju natpis u 11.-12. st. između ostaloga i na temelju trokutaste morfologije slova, pozivajući se na moju teoriju koja pretpostavlja da je trokutasta glagoljica starija od okrugle.⁵ Poslije toga su 2001. god. Niko Kapetanić i Mateo Žagar napisali članak s paleografskom analizom i dali svoje čitanje.⁶

Uspoređujući NŽD i KN naišla sam na razlike između njihova i mojega čitanja KN-a.

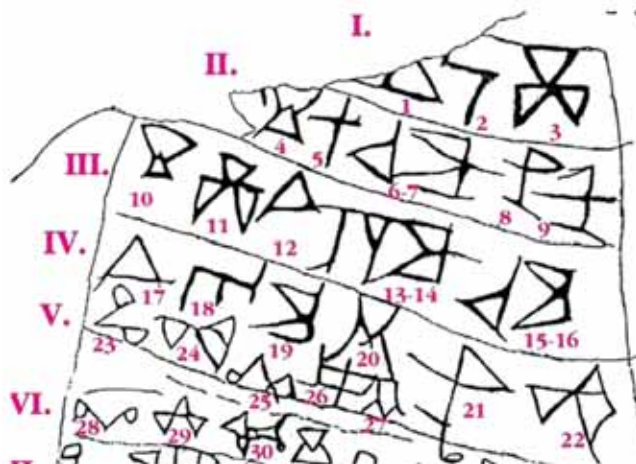
Slika 1. Fotografija prvoga dijela *Konavoskoga natpisa*
Figure 1. Picture of the first part of the *Konavle inscription*

³ FUČIĆ B; N. KAPETANIĆ 1999: 7-11.

⁴ U razgovoru s g. Nikom Kapetanićem u Dubrovniku 2009. saznala sam zašto Branko Fučić nije pročitao taj natpis: rekao je da to nije njegov tip glagoljice.

⁵ Isto: 8-9.

⁶ KAPETANIĆ N.; M. ŽAGAR 2001: 42. U tome je članku g. Niko Kapetanić dao svoje čitanje (prvoga dijela) natpisa a Žagar je dao paleografsku analizu slova.

Slika 2. *Konavoski glagoljski natpis* – numeracija redova i slova prema Kapetaniću i Žagaru⁷
 Figure 2. *The Glagolitic Konavle Inscription* – lines and characters marked by numbers according to Kapetanić and Žagar

Autori Kapetanić i Žagar ovako čitaju prvi dio od slova 1 do 22 na Slici 2:

Slika 3. Čitanje *Konavskoga glagoljskoga natpisa* prema Kapetaniću i Žagaru
 Figure 3. Reading of the *Konavle Glagolitic Inscription* according to Kapetanić and Žagar

⁷ Isto: 23, Slika 4.

Njihovo čitanje glasi: *[is]kl[e]sa goneslavo gospoimъ*.⁸

Iznijet ću svoje primjedbe po redosljedu slova na natpisu.

Na položaju br. 1 nije ostatak slova S nego ostatak JATA – staroga isto-
kračnoga trokuta podijeljenoga po sredini Δ . Nema dovoljno mjesta za pret-
postavljeno slovo S koje bi se zbog gornjega širega dijela moralo vidjeti da
postoji. Teza da je klesar izvodio slovo S bez gornjega dijela nije osnovana.
Autori su je ponovili i na položaju 17 tako da dva puta umjesto JATA pret-
postavljaju slovo S.⁹ Autorima se čini da bi položaj broj jedan mogao biti
četvrti po redu,¹⁰ ali to ne može biti jer su slova prvoga retka veća od svih
ostalih. S obzirom na veličinu i dužinu rekonstruiranoga retka, veličinu slo-
va i njihova razmaka, ispred položaja br. 1 stalo bi još možda jedno slovo,
ili možda križ kojim bi tekst započeo. Najviše bi stala dva slova, tako da bi
slovo na sadašnjem položaju br. 1 moglo biti drugo ili treće po redu. Nikako
četvrto. Možda je na početku bila uklesana godina.

Na položajima 6-7 i 15-16 nije slog GO, nego TO. Pod brojevima 6 i 15
je polovica slova T koje je okrenuto za 90 stupnjeva u smjeru kazaljke na
satu. Čini se da nedostaje gornje (ili lijevo) oko ali se dobrim povećanjem
može primijetiti kao plitko urezano i manje na br. 6. U 11. stoljeću je malo
vjerojatno da će se klesati ligature. Slova se pišu svako za sebe. Slovo T je
široko ako se piše vodoravno. Okomitom izvedbom dobije se na prostoru, a
reducirano je zbog jednostavnosti sadržaja teksta koji je dovoljno jasan da
slovo može ostati nedovršeno.

Zaokrenute ili zrcalne izvedbe slova ili njihovih dijelova proizlaze iz
činjenice da su sva slova izašla iz rozete po kojoj mogu u krugu »šetati«. Katkad pisar zaboravi na koju stranu treba što okrenuti, ili smatra da okren-
tanjem neće umanjiti razlikovanje slova.¹¹ I zbilja se može vidjeti razlika
između izvedbe slova O i slova T iako su njihove haste okomite. Čini se da
je znao početnu razliku i položaj u trokutastoj glagoljici u kojoj se TO piše
ovako: ∞D . Tumačenje ligature dvojice autora nije posve jasno jer govore
o dvama znakovima zasebno ilustrirajući ih svakog s po dvama trokutima, a
»zaseban znak« ilustriraju s položajima 6 i 7 zajedno.¹²

⁸ Takvo čitanje objavljeno je ponovno u ŽAGAR 2009: 158.

⁹ Isto: 30, broj 17.

¹⁰ Isto: 23.

¹¹ ČUNČIĆ 1985: 241.

¹² KAPETANIĆ N.; M. ŽAGAR 2001: 25-26.

Na položaju 9 je slovo A. Klesar je crte dodao zato što inače spaja slova ako je moguće i ima viška poteza. To zbunjuje čitatelja koji ne očekuje spojnice slova na kamenu, odnosno crte koje se ne bi čitale, odnosno ne bi značile ništa. Autori s pravom pretpostavljaju da bi to moglo biti A, no ipak se opredjeljuju za E, vjerojatno zbog njihova konačnoga čitanja.¹³

Na položajima 12 i 17 nalazi se JAT, samo nema unutarnjih prečki jer bi kamen popucao zbog premaloga polja unutar istokračnoga trokuta. JAT na položaju br. 1 veći je i zato ima unutarnju prečku. A veći je zato što su u prvome redu sva slova veća. Autori su na položaju 12 vidjeli slovo A koje se sastoji od trokuta i crte koja nije povezana s trokutom. Stoga su i netočno zaključili da je riječ o klesarskoj »nepažljivosti« ili »nepoznavanju pisma« ili o »krajnjoj klesarskoj nevještini«. ¹⁴ Ovdje je zanimljiva njihova primjedba: »malo je vjerojatno da vješt klesar ne bi mogao slijediti zadani rukopis« pa stoga i zaključuju da nije bio vješt. Oni pretpostavljaju da je klesar slijedio rukopis, odnosno imao predložak, dok ih klesar sam informira da je klesao na slijepo. Pogotovo ne stoji zaključak na temelju njihove analize da je riječ o ćirilichnome podrijetlu slova A. Glagoljsko slovo A nije postalo od ćirilichnoga nego kao i ostala glagoljska slova ima svoj izvor u rozeti i predstavlja križ. Pritom spominju dubletu slova A na *Bašćanskoj ploči* na koju podsjeća njihovo slovo A. No, sličnosti nema. Napominjem da je ta dubleta dio slogovnoga pisma koje je nastalo iz iste rozete.¹⁵

Autori su uočili slovo P, ali su odustali jer im se to nije uklapalo u čitanje budući da je u tom slučaju trokut ostao sam, a trokut je njima nepoznato slovo kako sami kažu: »Ako pak ne pristanemo na takvo čitanje, lijeva polovica znaka (trokut, *primjedba M. Č.*) ostaje neprotumačena, u desnoj bismo eventualno vidjeli neko 'p', pa bismo tako imali posve neobičnu ligaturu *pvo*, ili pak *pgo*.«¹⁶ A ta ligatura od triju slova ne postoji jer ne postoji ni V ni G. To su odvojena dva slova: PO.

Okomicu na položaju 12 i gornje trokutasto oko na položaju 13 autori su umjetno razdvojili a to treba spojiti u slovo P, tako da na položaju 14 ostaje samo slovo O. U analizi ovih slova autori opet spominju »klesarske slobode, odnosno nedostatke očekivane vještine«. ¹⁷

¹³ Isto: 27-28.

¹⁴ Isto: 28-29.

¹⁵ ČUNČIĆ 1985: 219.

¹⁶ KAPETANIĆ N.; M. ŽAGAR 2001: 29.

¹⁷ Isto: 29.

Opis trokuta na položaju 17: »U ovom razaznatljivom trokutu teško možemo prepoznati dovršeno glagoljsko slovo«¹⁸ potvrđuje već navedenu činjenicu da autori nisu uzeli u obzir da bi trokut mogao biti JAT nego su po drugi put zaključili da je trokut donji dio slova S.

Na položaju 18 nalazi se slovo K jednako kao i na položaju 2, samo zrcalno. Ostalo su nevažne crte koje su ili otprije bile na kamenu ili ih je klesar napravio kao i ostale nebitne crte. Iz fotografije se natpisa vidi da je okomica koja se spušta iz sredine vrlo kratka i neznatna ali na nacrtu je pojačana i produžena prema dolje kao da bi trebala nešto značiti (Slike 1 i 2). Zbog te dodane crte koju su smatrali važnom, nisu vidjeli da je to slovo K i prema tome zaključili: »Ne preostaje nam kod ovoga slova ništa drugo doli se ponovno pozvati na pogreške i nedovršenosti.«¹⁹

Kad je shvatio da je slovo K 18 uklesao zrcalno, ponovio ga je ispravno na položaju I 20, ali je ipak stavio iznad njega slovo I 20 koje je bilo na redu za pisanje da ne poremeti cijeli tekst.

Iako je čitanje slova JOR na položaju 22 u redu, ne bih se složila s objašnjenjem da su tu »dva okomito postavljena kružića već izgubila svoje starije obline i posve se jedan drugomu približila«²⁰ jer bi se iz toga moglo zaključiti da su najprije bili kružići, a onda trokuti. Upravo je obrnuto bez obzira na činjenicu što se JOR u *Kijevskim listićima* sastoji od tri oka.²¹ Hrvatski ključ je jednako star, ako ne i stariji, od takvoga oblika jer izravno proizlazi iz rozete samo na drugačiji način, kao što se vidi na Slici 5b).

Slika 5. a) Trokutasti JOR, b) hrvatski ključ, c) obli JOR
Figure 5. a) The triangular JOR, b) the „Croatian key“, c) the rounded JOR

Imajući u vidu ovakav razvoj slova JOR iz rozete, nije teško protumačiti istovremeno pojavu hrvatskoga ključa i *poluglasa* s tri oka. Autori dalje kažu: »S grafomorfološke strane zanimljivo je i razmjerno neobično, što je

¹⁸ Isto: 30.

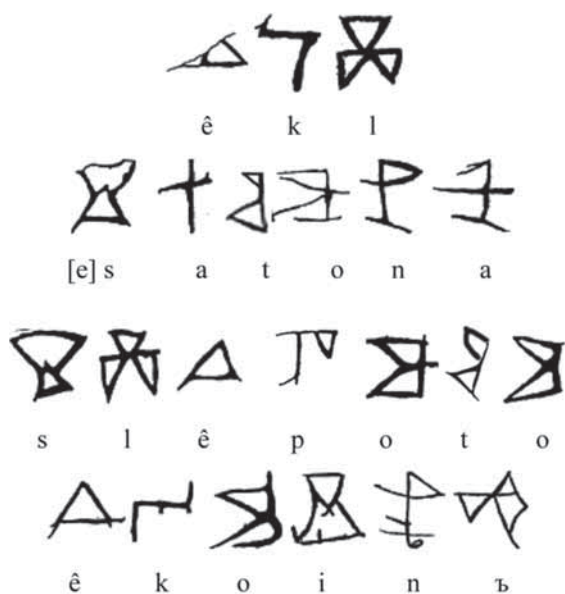
¹⁹ Isto: 30.

²⁰ Isto: 32.

²¹ ČUNČIĆ 2008: 278.

lijevo oko gotovo posve spojeno s desnom stranom; između njih ne postoji nikakva spojnica.«²² Na Slici 5a) vidi se da je lijevo oko, tako spojeno s desnom stranom, pravilan oblik trokutaste glagoljice koja nema spojnicu ni u jednom slovu. Spojnice dolaze tek u okruglome tipu glagoljice.

Prema tome bi novo čitanje prvoga dijela natpisa glasilovako:

Slika 4. Novo čitanje *Konavoskoga glagoljskoga natpisa*²³
Figure 4. New reading of the *Konavle Glagolitic Inscription*

ê kl[e]sa to na slêpo to ê koinъ.
Ja klesa to na slijepo, to ja koin.

Značenje je vrlo jednostavno. Na slijepo se kleše tako da se uzme kamen i dlijeto i udara se bez prijašnje pripreve, crtanja slova ili predloška. I danas se govori o klesanju na slijepo i klesari će to potvrditi.²⁴ Obično se crtaju slova

²² KAPETANIĆ N.; M. ŽAGAR 2001: 33.

²³ Nacrtala sam i drugo oko na slovu T 6 jer ima naznaka za to oko na samome kamenu i T 15. Another part of T 6 and T 15 has been added.

²⁴ Potražila sam »klesarstvo« na Google-u. Prvo se pokazalo Klesarstvo Saraga. Pitala sam gospodina Miroslava Saragu ima li u klesarstvu izraz »klesanje na slijepo.« Bez oklijevanja je odgovorio da ima: uzmeš dlijeto i udaraš po kamenu bez crtanja slova i bez nacrtu. To je klesanje na slijepo. Zahvaljujem g. Saragi za tu informaciju.

u kamenu prije izvedbe ili se gleda u predložak. Ovaj klesar iz 11. st. hvali se da zna glagoljicu dovoljno dobro da je može klesati na slijepo iako je samo *koinῶ*. *Koinῶ* je hrvatski oblik grčke riječi *κοινός* koja u ovome kontekstu znači običan čovjek, odnosno ne svećenik ni redovnik nego laik. *Patristic Greek Lexicon* riječ *κοινός* prevodi na četiri načina odnosno ima četiri značenja. Drugo po redu značenje je ‘običan’, a treće ‘profan’ i ‘nečist’ suprotno od ‘svet’ i ‘posvećen’.²⁵ Takvo značenje, između ostalih, donosi i *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta*: ‘nesvet’, ‘profan’.²⁶ Prema tome se može zaključiti da pisar i klesar nije bio svećenik ni redovnik, nego običan čovjek, laik. Dakle i obični ljudi znali su čitati i pisati glagoljicu, no to je očito bilo rjeđe. Da je pismenost laika bila obična stvar, ne bi je ovaj klesar isticao. Znači da je to bio jedan od rijetkih laika koji je znao pisati i čitati glagoljicu. Grčka riječ *κοινός* usvojena je u hrvatskom jeziku tako da je grčki nastavak *-ός* dao tvrdi *poluglas* i to je uobičajena redovita pojava. Pisar je mogao tu riječ napisati i kako se čitala: »kin«,²⁷ ali je pisao kako se piše u grčkome, ali s hrvatskim nastavkom. Prema tome je očito da je pisar i ujedno klesar prvoga dijela *Konavoskoga natpisa* stručno napisao grecizam glagoljicom. Dobro je poznao glagoljicu te grčki i hrvatski jezik iako nije bio svećenik.

Čitanje prvoga dijela koje nudi Gordana Tomović²⁸ još je teže prihvatiti u svjetlu iznesenih činjenica. Autorica smatra da je to srpski glagoljski natpis vezan uz pravoslavnu crkvu jer spominje službu eklisarha, a stavlja ga u 13. st. zbog vokalizacije u riječi *sl(ê)pacῶ*. Međutim na položaju gdje Tomović vidi vokalizaciju, uopće nema slova „a“. Tomović dodaje relativno velik broj slova da bi dobila pretpostavljeni smisao teksta. Umetanje četiriju slova: *r, ê, ž, ῶ* pretpostavlja da je klesar izostavljao slova proizvoljno, bez logike: *ê kl[i]sa(r)hῶ ne sl(ê)pacῶ ho(ž)d(ῶ) bos nῶ*. Zapravo bi trebalo dodati još jedan znak za poluglas na kraju riječi *bos*. To znači 5 umetnutih slova u tekstu koji ima 23 znaka. To je 21% ili petina teksta koji je naknadno umetnut. Ne može se prihvatiti dodavanje tolikoga postotka novih informacija da

²⁵ LAMPE G. W. 1968: 761-762. Ta riječ ima četiri glavna značenja: 1. zajednički 2. običan 3. profan, nečist, suprotno od svet, posvećen, 4. međusobno ovisan (prijevod na hrvatski: M. Č.). Zahvaljujem Jozi Veli za uputu na taj leksikon i za potvrdu da se grčka riječ na taj način mogla usvojiti i rabiti u to vrijeme na tome području.

²⁶ AMERL R. 2000: 104.

²⁷ Zahvaljujem prof. Johannesu Reinhartu za informaciju kako se čitala ta grčka riječ.

²⁸ TOMOVIĆ 2005: 26.

bi se opravdao sadržaj koji Tomović predlaže.

Ako je to 13. stoljeće, kako navodi Tomović, teško da bi oba znaka za *poluglas* bila prisutna jer se jedan gubi već u 11. st. Oba *poluglasa* stoga bi govorila o većoj starini, a ne obrnuto. Iako smatram da je natpis stariji, ne nalazim na njemu meki *poluglas* iako bi to išlo u prilog većoj starini. Kad bismo dopustili da se dogodila rotacija lijeve vodoravne crte nadesno u slabome *poluglasu* koji autorica vidi na položaju 7 i 14, on ne odgovara svojim oblikom tvrdome *poluglasu* na položaju 22 koji ima oblik hrvatskoga ključa (koji se, još ljepši, pojavljuje i u drugome dijelu natpisa). Oba se *poluglasa* u jednome rukopisu uvijek pišu jednako samo što *gor* u lijevom izdanku ima oko u obliku trokuta ili kruga, a *jer* samo crtu. Suprotno tome Tomović na položaju 7 i 14 vidi znak za meki *poluglas* grafički izveden bitno različito od tvrdoga.

Čitanje znaka na položaju 18 kao slovo B: **Б** ²⁹ nije opravdano. Autorica je nacrtala okomitu crtu u sredini slova okrenutu prema gore da dobije slovo B, ali te crte na kamenu nema kao što dokazuje Slika 5.

Slika 5. Slovo 18 na KN-u
Figure 5. Character 18 on KN

Da bi to bilo slovo B, nedostaju mu dvije gornje okomice.

Trokut na položaju 12 autorica čita kao glagoljsko P: **П** Ni trokutasto () ni okruglo () glagoljsko P nemaju nešto zajedničko s tim znakom. Na položaju 17 isti takav trokut autorica čita kao ćirilsko D: **Д** . Drugim riječima, isti znak trokuta čita na dva različita načina. Trokuti br. 12 i 17 moraju se čitati jednako.

Upitno je i čitanje slova A na položaju između 12 i 13 koje bi prema Tomović izgledalo poput latiničkoga T, ali nigdje nema potvrda za taj oblik. U tom razdoblju slovo A uvijek ima u sebi križ.

Na položajima 6 i 15 Tomović vidi glagoljsko slovo H: **Х** ³⁰ iako ti oblici nemaju ništa zajedničkoga s trokutastim () ili oblikom slovom H

²⁹ Isto 27.

³⁰ Isto.

(♣). Na položaju 20 vidi slovo S. Ali pravo slovo S na položaju 10 ima širi gornji dio pa se ne može pretpostaviti već u sljedećem retku na položaju 20 različito S, a pogotovo ne sa širim ili jednakim donjim dijelom jer to je oblik slova I. Stoga to mora biti I.

Tolikim dodavanjem i takvim pridruživanjem fonema grafemima kako to čini Tomović čitanje postaje prilično proizvoljno jer se može pročitati što se hoće. Kad se sve ove činjenice uzmu u obzir, ne može se natpis ni čitati ni datirati kako predlaže Tomović.

Na temelju poznavanja hrvatskoga glagoljskoga natpisa Župe dubrovačke koji ima dva dijela, dva pisara i dva sadržaja, vrlo je vjerojatno da je i ovdje riječ o prvome i drugome klesaru i dijelu natpisa i da prvi klesar završava rečenicu a drugi je ne nastavlja kao što predlaže Tomović.

Stoga postoji veća vjerojatnost da je čitanje predloženo u ovome članku bliže istini jer ima samo jedno rekonstruirano slovo E (koje rekonstruiraju i prijašnji autori, samo što Kapetanić i Žagar pretpostavljaju da je to E, a Tomović da je to I). Osim toga, novo čitanje nema niti jednoga dodanoga slova, a ima koherentan, jasan i jednostavan sadržaj.

LITERATURA

- AMERL, R. *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta*. Zagreb: Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo.
- ČUNČIĆ 1985. *Metodologija analitičke paleografije i osnovni oblik glagoljskog pisma*. Zagreb: doktorska disertacija.
- ČUNČIĆ, M. 2008. Jagićev srednji oblik glagoljice u svjetlu suvremene glagoljske paleografije. *Slovo* 58: 267-283.
- ČUNČIĆ, M.; M. PERKIĆ 2009. Hrvatski glagoljski natpis Župe dubrovačke iz 11. st. *Slovo* 59: 77-122.
- FUČIĆ, B.; N. KAPETANIĆ 1999. A Glagolitic Inscription in Konavle. Preliminary Report *Anali HAZU u Dubrovniku (Dubrovnik Annals)* 3: 7-11.
- KAPETANIĆ, N.; M. ŽAGAR 2001. Najjužniji hrvatski glagoljski natpis. *Anali HAZU u Dubrovniku*: 9-48.
- LAMPE G. W. (ur.). 1968. *Patristic Greek Lexicon*: Oxford Clarendon Press.
- TOMOVIĆ, G. 2005. O glagoljskom natpisu iz Konavala. *Historijski časopis, knj. LII*. 23-32.
- ŽAGAR, M. 2009. Hrvatska pisma u srednjem vijeku. *Povijest hrvatskoga jezika. Knjiga I. Srednji vijek*. Croatia: 107-219.

Summary

A NEW READING OF THE CROATIAN GLAGOLITIC KONAVLE INSCRIPTION FROM THE 11TH CENTURY

The reading of the *Konavle Inscription* was published in 2001 by Niko Kapetanić and Mateo Žagar. These authors read the first part of the most south Croatian inscription as follows: *[is]kl[e]sa goneslavo gospoimъ*. In 2005 Gordana Tomović read the first part as follows: *ê kl[i]sa(r)hъ ne sl(ê) pacъ ho(ž)d(ъ) bos nъ* and presupposes that it is a Serbian inscription from the 13th century. M. Žagar published the same reading again in 2009. The author of this article discovered another reading: *ê kl[e]sa to na slêpo to ê koinъ* that is: *I chiseled that „blindly“, I (did) that, a layman*. To chisel stone „blindly“ means even today to cut stone without previously made scheme or plan. *Koinъ* is the Croatian form of Greek *κοινός*, with the meaning “ordinary, not consecrated”. It confirms the Greek presence and influence in the most southern Croatian region in the 11th century. Obviously the Glagolitic scribe, a stone-cutter, was neither a monk nor priest, but a layman who knew the Glagolitic script and was so proud of it that he put down that fact in stone. The paleographic analysis consists of objections to the previous two readings and is illustrated by the picture of the original inscription, the character schemes of previous readings and the new one.

Key words: Croatian Glagolitic Konavle inscription, 11th century, new reading

Translated by Marica Čunčić

Prikazani rezultati proizašli su iz znanstvenoga projekta „Glagoljska paleografija“, provođenoga uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

Izvorni znanstveni članak

Marica Čunčić

Staroslavenski institut

Demetrova 11

HR-10000 Zagreb

Primljen: 22. IV. 2009.

Prihvaćen: 9. VII. 2009.